

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/pamiec/miejsca-pamieci/9019,KOZMIN-WIELKOPOLSKI-miasto-w-powiecie-krotoszynskim.html>
20.04.2024, 00:31

KOŹMIN WIELKOPOLSKI (miasto w powiecie krotoszyńskim)

1. W rozwidleniu ulic Kościuszki i Staszica, na miejscu niemieckiego pomnika z 1902 r., odsłonięto 15 VIII 1929 r. kamiennie-spiżowy pomnik Wolności dłuta Władysława Marcinkowskiego. W 1939 r. zniszczyli go hitlerowcy. W ramach obchodów 750-lecia Koźmina w 1982 r. wzniesiono na tym miejscu pomnik ku czci koźminiaków uczestniczących w walkach wolnościowych w latach 1410, 1466, 1848, 1906, 1918-19 i 1939-45 (proj. Jerzy Sobociński). Początkowo miał on formę ustawionego pionowo okazałego głazu z metalową tablicą w kształcie orła z rozpostartymi skrzydłami. Później na głazie umieszczono figurę żołnierza z granatem w ręku, odsłoniętą 1 IX 1985 r., przypominającą postać z poprzedniego pomnika. Cokół, brukowane otoczenie pomnika i słupki do ogrodzenia łańcuchowego wykonano z

regularnych kostek granitowych. Jeszcze później za pomnikiem ustawiono ścianę licowaną nieregularnymi płytkami kamiennymi z napisem u góry: *Pamięci poległych za Ojczyznę*. Niżej umieszczono 11 metalowych tabliczek przypominających ważne wydarzenia, wśród których jest też *Powstanie Wielkopolskie*.

2. W 2008 r. na bramie wjazdowej do zamku upamiętniono powstania z 1848 i 1918 r., których wydarzenia tutaj się rozgrywały. Na lewym słupku bramy 6 XII 2008 r., w 90. rocznicę powstania wielkopolskiego, zawieszono ozdobioną krzyżem powstańczym tablicę z czarnego kamienia, informującą że tu mieściły się koszary powstańcze, działał sztab batalionu koźmińskiego i stąd wyruszyły kompanie walczące pod Rawiczem i Zdunami.

3. Na starym cmentarzu przy ul. Poznańskiej, po wschodniej stronie głównej alejki, znajduje się zbiorowy grób siedmiu powstańców wielkopolskich – czterech poległych w walkach o Rawicz (*LS* podaje inne daty dzienne ich śmierci), jednego nieznanego, jednego zmarłego w 1919 r. w Poznaniu i jednego w 1920 r. (według *LS* ułan Walenty Ratajski zmarł w Krotoszynie 12 XI 1919 r.). Mogiła otoczona jest ogrodzeniem łańcuchowym na betonowych słupkach. Pionowy nagrobek betonowy, zwieńczony krzyżem, wzniesiono 23 IX 1923 r. z inicjatywy Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Widnieje na nim płaskorzeźba z gałązkami laurową i dębową, czapką powstańczą, szablą i sztandarem, niżej zaś napis ku czci poległych *za wolność i niepodległość Ojczyzny* oraz kamienna tablica z nazwiskami pochowanych tu powstańców.

